

ACTIVITĂȚILE CONSERVATORULUI ÎN VIAȚA MUZEALĂ

Nicoleta Ene¹

Abstract: The present article deals with some essential rules concerning the museum space, that a curator is bound to respect and apply, in order to protect and preserve the cultural goods prone to degrading. Once respected, these rules help us increase the lifespan of these cultural objects, so that they can be inherited by the next generations.

Keywords: Museum, patrimony preservation and conservation, microclimate.

În lucrarea de față o să abordez una dintre problemele esențiale ale conservării preventive – condițiile pe care trebuie să le îndeplinească un spațiu muzeal, fie el expozițional sau de depozitare, ținând cont de gradul de susceptibilitate și vulnerabilitate a bunurilor culturale.

De asigurarea condițiilor necesare, cât și de conservarea obiectelor de patrimoniu se ocupă conservatorul muzeului. El este cel care încearcă să ofere bunurilor culturale stare de repaos, stabilitate, siguranță pentru ca durata lor de viață să fie cât mai mare. Sigur că acest lucru implică un proces complex, pornind de la spațiile destinate și sfârșind cu momentul în care obiectele sunt așezate în locul și spațiul pregătit.

Indiferent că vorbim de un spațiu alocat depozitării sau de un spațiu destinat expozițiilor, conservatorul are obligația de a se asigura că sunt îndeplinite principalele norme de conservare, impuse de reglementările în vigoare, menite să asigure securitatea tuturor bunurilor de patrimoniu. Spațiul trebuie să fie salubru, nu doar curat, ci și sănătos, adică fără nici un fel de dăunători biologici – macro și micro micete, insecte, rozătoare și fără riscuri de infiltrare a apei. Stabilitatea microclimatică este, de asemenea, foarte importantă, urmărindu-se evitarea oscilațiilor mari de temperatură și implicit a umidității relative. Toate instalațiile de energie electrică, încălzire, apă și canalizare trebuie să fie fiabile. În cazul în care spațiul destinat expunerii sau depozitării este la etaj, trebuie să se țină cont de rezistența plafoanelor, având în vedere că la greutatea obiectelor se adaugă și greutatea modulelor, a postamentelor. Trebuie să verificăm dacă spațiul respectiv îndeplinește normele în vigoare privind prevenirea și combaterea incendiilor. Absența poluării alcaline este esențială, iar în cazul unui spațiu nou renovat este necesar ca cel puțin 3-6 luni să rămână liber, până la stabilizarea microclimatului interior. O parte dintre aceste norme vor fi supravegheate în permanență de către conservator. În mod special factorii microclimatici vor fi verificați, monitorizați și evaluați cu ajutorul aparatelor de măsură și control. Stabilizarea microclimatului este foarte importantă pentru sănătatea bunurilor culturale, iar ca acest lucru să fie posibil este nevoie de o bună izolare termică a imobilului, de montarea unor panouri termoizolatoare pentru neutralizarea ferestrelor împotriva radiațiilor incidente, funcționarea continuă a umidificatoarelor, dezumidificatoarelor sau

1. **Nicoleta Ene** este conservator - gestionar la Muzeul „Theodor Aman”, din cadrul Secției Artă a Muzeului Municipiului București; nico_nicole34@yahoo.com.

utilizarea substanțelor higroscopice tampon în funcție de situație, iar, în sezonul rece, funcționarea continuă a sistemelor de încălzire.

Dacă pentru un depozit iluminatul nu ridică mari probleme, având în vedere faptul că se intră strict cât este necesar, pentru un spațiu expozițional iluminatul este o problemă deosebită. Acest subiect, am putea spune controversat, ridică mari probleme, mai ales în rândul vizitatorilor. Întrebarea care se pune este: expunem sau conservăm? Desigur, pentru confortul vizual al vizitatorului o lumină puternică pare mai potrivită pentru a admira o operă de artă. Acest lucru nu este posibil dacă ne dorim să păstrăm cât mai mult timp bunurile de patrimoniu pentru a se bucura de ele și următoarele generații. Din păcate, iluminatul este unul dintre factorii cei mai nocivi, care se înscrie în clasa factorilor ce dau energia de activare necesară proceselor fotochimice. Odată activate, aceste procese, care sunt de fapt niște reacții chimice în lanț, ce nu pot fi văzute cu ochiul liber, duc în timp la degradări ireversibile ale obiectului, conducând la distrugerea lui. Pentru a se putea evita acest lucru, în sălile unde sunt expuse bunuri culturale de natură organică, specialiștii recomandă folosirea unui iluminat incandescent, fără emisie U.V., în funcție de gradul de vulnerabilitate a obiectelor expuse, corelat cu reducerea expunerii totale. Se impune un control mult mai strict asupra umidității și temperaturii, având în vedere că multe dintre degradările ireversibile sunt favorizate de un microclimat care nu se înscrie în parametrii recomandați, accelerate de un iluminat neadecvat. Putem avea o lumină mai puternică în expunere, atunci când bunurile culturale autentice pot fi înlocuite cu copii, facsimile sau avem de-a face cu bunuri culturale de natură anorganică (piatră, marmură).

În momentul în care spațiul alocat expunerii corespunde cerințelor normelor de conservare, putem trece la amenajarea lui. Bineînțeles, proiectarea expoziției este o etapă esențială, prin intermediul căreia vom ști cu exactitate ce obiecte pot sau nu pot fi expuse, unde și cum vor fi așezate, evitându-se astfel prinderi, manipulări și mișcări inutile, dăunătoare obiectelor de patrimoniu. Conservatorul este cel care deține informații despre fiecare obiect. Pentru orice bun cultural este întocmită o Fișă de conservare, în care sunt notate toate datele ce-i corespund, plecând de la identificare și descriere, până la consemnarea modificărilor de microclimat sau iluminat, care intervin pe parcursul trecerii timpului, a stării de conservare, unde sunt notate problemele de sănătate pe care le are, care pot fi stabile sau evolutive. Conservatorul este obligat să se asigure de securitatea obiectelor care vor fi etalate, pentru a se evita orice accident nedorit. În cazul în care există obiecte care vor fi aduse din alte imobile, se ocupă de ambalarea adecvată pentru fiecare bun cultural în funcție de necesitățile pe care le impune tipul morfologic. Totodată, va însoți obiectele pe toată durata transportului până la destinație. Orice mișcare sau manipulare pe care o execută o altă persoană (supraveghetor, muzeograf etc.), care participă la amenajarea expoziției se va desfășura la indicațiile și sub atenta supraveghere a conservatorului, evitându-se astfel accidente ce pot duce la deteriorarea bunului de patrimoniu.

Dintre toate etapele organizării unui depozit, cea mai importantă este elaborarea unui proiect. După cum se știe, proiectarea este o activitate complexă. Proiectul este un ansamblu de piese scrise și desenate (tabele, inventare, schițe), în care se stabilește cu exactitate locul unde va fi așezat obiectul, cum și în ce context

(numărul de obiecte de pe o unitate modulară, modul în care vor fi așezate, prin suprapunere sau prin juxtapunere). Acest document ne ajută să renunțăm la numeroasele manipulări inutile și dăunătoare pentru obiect, totodată oferindu-ne șansa de a câștiga timp și calitate. Unica metodă de organizare a unui depozit care răspunde cerințelor de conservare este tipodimensionarea, prin care se obține o folosire integrală și rațională a spațiului alocat depozitării. Această tehnică de depozitare presupune o grupare succesivă a bunurilor culturale potrivită mai întâi cu natura materialelor din care sunt făcute (hârtie, textile, metale), apoi cu tipul morfologic (textile – costume, drapele, scoarțe; pictură – pe pânză, lemn, sticlă, icoane) și în cele din urmă cu formatul (dimensiunea tip). Gruparea obiectelor pe tipuri morfologice este esențială, deoarece influențează în mod pozitiv starea de conservare a obiectelor respective. În acest fel, atât unitățile modulare de bază, cât și modulii de depozitare iau naștere, astfel încât să răspundă exact formei și proprietăților fizico-mecanice ale obiectelor, acesta fiind modul fundamental în care le asigurăm o stare de repaos cât mai completă, stabilitate, siguranță, accesibilitate, lucruri extrem de importante pentru menținerea stării lor de conservare. Interesant este faptul că, odată cu realizarea proiectului, ia naștere catalogul topografic al depozitului, ce ne permite găsirea aproape instantanee a oricărui obiect. În baza acestei metode a fost realizat depozitul de pictură al Muzeului „Theodor Aman”. Metoda s-a dovedit a fi extrem de eficientă și de mare ajutor. Sala destinată depozitului nu este foarte mare ($L=6m$, $l=4m$, $h=2,50m$), unul dintre pereți nu a putut fi luat în considerare din cauza unei ferestre mici și a celor două calorifere funcționale pe timp de iarnă, iar o fereastră de dimensiuni mai mari, ocupă aproape jumătate dintr-un alt perete. Am optat în modulare pentru stelajul compartimentat, spațiul nepermițând, oricum, un alt tip de modul (panoul fix sau mobil). Metoda tipodimensionării, prin realizarea proiectului, mi-a permis să jonglez cu dimensiunile picturilor, astfel încât la unele lucrări înălțimea a devenit lățime. În acest fel, am încadrat mai multe lucrări în modul și totodată am câștigat spațiu, întrucât am recurs la ajustarea modulilor, atât în lungime, cât și în adâncime. După repartizarea grafică a fiecărei lucrări în compartimentul stelajului, am semnalat printr-un număr de cod șirul de moduli, modulii individuali și, implicit, compartimentele fiecărui modul. La final am știut exact unde va fi așezată fiecare lucrare, evitând manipulările inutile și dăunătoare. În plus, organizarea foarte bună generează un control eficient al spațiului și timp câștigat în procesul de căutare și identificare.

Atribuțiile conservatorului sunt multiple. Pe unele dintre ele le poate realiza singur: controlul microclimatului, supravegherea permanentă a obiectelor de patrimoniu pentru a putea preveni posibile deteriorări, controlul biologic, întocmirea fișei de conservare, desprăfuirea obiectelor și multe altele. Sunt, însă, și activități pe care le desfășoară în echipă: etalare, depozitare, ambalare, expoziții. Sigur că apar tot timpul diverse situații, unele neprevăzute, însă rolul conservatorului este de a găsi cele mai optime soluții pentru conservarea obiectului, de a nu pune în pericol integritatea lui și de a încerca să-i prelungească viața cât mai mult timp cu putință.

BIBLIOGRAFIE:

Moldoveanu, Aurel, *Conservarea preventivă a bunurilor culturale*, ediția a IV-a revizuită și adăugită, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2010-2011.
Norme de conservare – Hotărârea Nr. 1546 din 18 decembrie 2003.